

LAUSUNTO EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE KANSALAISALOITTEESTA TASA-ARVOISESTA AVIOLIITTOLAISTA (M 10/2013)

Eduskunnan lakivaliokunnan käsiteltävänä on kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista (M 10/2013). Esityksen mukaan nykyinen avioliittolaki on syrjivä. Aloitteessa ehdotetaan avioliittolakiin muutoksia, jotta ihmiset voisivat mennä keskenään naimisiin riippumatta puolison sukupuolesta.

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa on säädetty yksityis- ja perhe-elämän suojasta (8 artikla), avioitumisoikeudesta (12 artikla) ja syrjinnän kiellosta (14 artikla). EU:n perusoikeuskirjassa (9 artikla) puolestaan taataan oikeus solmia avioliitto.

Suomessa avioliittoon voivat mennä vain eri sukupuolta olevat henkilöt. Laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2011) tuli voimaan vuonna 2002. Sen mukaan samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat rekisteröidä parisuhteensa. Muissa Pohjoismaissa samaa sukupuolta olevien avioliitto on mahdollinen.

On katsottu, että kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja perustuslaki eivät nykyisin suoranaisesti estä rajaamasta avioliittoa miehen ja naisen väliseksi. Perustuslain ja perusoikeuksien merkitys on kuitenkin viime vuosikymmeninä korostunut yhä enemmän lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä. Vaaditaan yhä enemmän perusteluita, jos lainsäädännössä halutaan poiketa yhdenvertaisuudesta. Sääntely, jossa avioliitto on säädetty vain eri sukupuolta olevien välille, alkaa näyttää yhä poikkeavammalta järjestelyltä Suomen oikeudessa ja ylipäätään Euroopassa. Euroopan parlamentti onkin jo vuonna 1994 eli 20 vuotta sitten hyväksynyt päätöslauselman homoseksuaalien ja lesbojen yhtäläisistä oikeuksista EU:ssa (A3-0028/94). Sen mukaan pitäisi pyrkiä poistamaan esteet homo- ja lesboparien avioliitoilta.

Rekisteröidyllä parisuhteella on pääosin samat oikeusvaikutukset kuin avioliitollakin. Joitakin poikkeuksia kuitenkin on, jotka liittyvät muun muassa nimeen ja adoptioon. Avioliitolla on voimakas symbolinen merkitys. Se korostaa puolisoitten yhteenkuulumista ja suhteen pysyvyyttä. Kun samaa sukupuolta olevat henkilöt eivät voi solmia avioliittoa, kyse on voimakkaasti symbolisesti syrjivästä elementistä. Sen vuoksi avioliitto olisi syytä hyväksyä myös samaa sukupuolta olevien henkilöiden välille.

Kansalaisaloitteessa on ehdotettu myös adoptio-oikeuden sallimista samaa sukupuolta oleville pareille. Keskeinen lapsen asemaan liittyvä lähtökohta kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on lapsen etu. Asia tulee harkita yksittäistapauksissa kuten adoptiotilanteissa muutoinkin.

Tarkasteltaessa oikeudellista kehitystä pitkällä aikavälillä havaitaan, että erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien, kuten naisten, lasten, vammaisten ja mielisairaiden asema on kehittynyt yhä yhdenvertaisemmaksi asteittain samaan aikaan kun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset käsitykset ovat muuttuneet. Myös seksuaalivähemmistöjen oikeudellinen asema on kehittynyt voimakkaasti yhdenvertaisempaan suuntaan viimeisten vuosikymmenien aikana. Rekisteröidyn parisuhteen käyttöön ottaminen oli merkittävä uudistus tältä osin. Luonnollinen jatke kehitykselle on hyväksyä tasa-arvoinen avioliitto riippumatta osapuolten sukupuolesta. On vaikea löytää kyllin painavia argumentteja nykyiselle syrjivälle käytännölle.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen näkemyksen mukaan Suomessa tulee ottaa käyttöön järjestelmä, jossa osapuolet voivat mennä naimisiin sukupuolesta riippumatta ja avioliiton oikeusvaikutukset ovat myös yhtäläiset.

Helsingissä 22.4.2014

Kaijus Ervasti
Hallintopäällikkö, erikoistutkija
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Kati Rantala
Tutkimusjohtaja
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos